

Accion de Inconstitucionalidad 291/2020
Artículos de la Ley de Educación sujetos a consulta
Traducido en Man

“Txolil lajoj jyá

Te ta xhnaq'tsb'ets xplaj

Articulo oxhe winqi lajoj.- tota estad te Chiapas xhiq'et ta tume'l te ta txolit ta xhna'b'ets, ta kultur ixh ta kyol te ta kyaqil xhjal, ptnam ixh aldey te ta xplaj ixh aje, kye ta afromexicanas, kye ta b'eto' ixh aje nkye'aq'na to awalj. Kye ta aq'until te ta xhnaq'b'ets kye ta justis kwekyoni te kanol ta otsqimb'il, kanol ta xhnaq'b'ets, tu'un tel tniky', q'ol tb'aloxh, ke'l tumel'l ta'n la' pona ixh nimal ta txolil te ta yol ixh ts'ib'e xhplaj, tse'nku kye ta kyol xplaj te ta tume'l Chiapas, tse'n ta tume'l te q'mal, te ta xhnaq'tsal, te ta otsq'mb'il.

Ta xhnaq'b'ets xplaj kwetke' aje kyan ta kyxhnaq'tsb'ets kye ta xhjal, tnam ixh aldey xplaj kyiita tum'el ta kaltar ixh ta yol; axhku te ta niña, q'mal ixh k'el tumel tu'n la' ponaj ta patrumoy ixh te kultur te ta tume'l Chiapas. Te ta justis te ta xhnaq'b'ets te ta stad kwetq'o ta b'eyil te ta skweler kye ta tume'el tib'a ta xhnaq'b'ets b'asico ixh maj tib'aj.

Articulo oxhe winqi lajoj jun. -ta txnaq'b'ets xplaj kwekyke' ta kyume'l aje nye ts'exh jun ta xhjal aje totsq'i ta tkultur, ky'i ta otsq'mb'il aje toke tu' te yolil t.xhol juntel kultur, limol tib' to ta aq'until ixh juntel ta txolil te xhnaq'b'ets parej ta t-xhol.

Artuculo oxhe winqi lajok kabe'. Ta txhnaq'b'est xplaj, to ta tume'l ta xhnaq'b'ets ta stad, ktenel tu' ta kyume'l ixh ta kytxoli tse'nku: ke'l t-txolil ta kultur ixh ta yol tnejel.

-Tkab'i -k'el ta tume'l te kyaqil ta kultur ta nimal ixh aje te kyaqil xplaj.

-Toxhi. -aq'nal ich ntjaw ta xhnaq'b'ets parej xhu'j ixh xhing.

-Kyaji.- Q'ol t'nimal ta tb'inchb'e ta kultur te ta aldey ixh kyaqil tnam te México.

-jwe'i.- Aq'nal ixh q'ol tlimal tib' ta skweler ta pyesti gala twats Munt aje gala te ta kyaqil nim kúl ixh te nimal ta tume'l.

-Qaqi.- jawelqi ixh q'ol tlimal ta t-toke ixh xhnaqtsal te ta yol xplaj ixh ta kasty to ta kyaqil aq'until te ta tume'l xhnaq'b'ets.

-wuqi.- Qmal te la skweler ta nab'li aje gala te qolol ixh te ta chunglal, kukxh tse'n nimal ta xhmj otsqimb'il te ta kyqil k'ul aje gala te q'anal.

-wajxhaqi.- aq'mal mas tib'aj ixh q'mal ta ch'ajtb'ets, b'ixh, so' ixh ta ch'ajtil aje nkukyb'inha jenej.

-B'eljoji.- Q'ol tb'aloxh te ta skweler aje mas tgan ixh b'inchal aje b'an tu', kukxh ts'en kyaqil aje-

Inkutb'inha to ta tkultur, te ta tnam, ixh kyaqil twuts Munt.

-Lajoji.- Q'ol tume'l ta t-txolil txhol kyaqil limol tib'ta skweler txhol kyaqil ta k'loj aje ja' tk'way xhexh.

-Lojoi jun.- Q'mal ta otsqimb'il ixh tse'n kutb'inchet t'a aq'untl to ta aldey.

-Lajoji kab'e.- Q'ol tb'baloxh ixh k'el tume'l ta tb'inchb'e te talleres ixh aq'untl to ta albergues te skweler ixh tume'l te xhnaq'b'ets ja' ntsake' ta tume'l.

-Lajoji oxh.- Ts'ib'al to ta planes ixh aje ate' to ta aldey txolil te xhnaq'b'ets, te q'ol ixh nimal ta tb'inchb'e te xhnaq'b'ets, te q'ol ixh nimal ta tb'inchb'e ixh tb'alolxh socioculturales kye ta tnma xplaj.

* Artículo Oxhe winqi lajoj oxh.- Kye ta justis te la stad kwekyb'incha ta konsult aje gala ixh nej, tsaqpi ixh at txolil, kawla' ky'i ta disposiciones aje gala te nacionales ixh kyaqil twuts Munt to ta txolil, junju e'l oj nkukye' ta xhnaq'b'ets, aje junxh ky'i ta tnam ixh kye ta aldey xplaj oqa afromexicanas, kukxh ntsatma kye ta art 2, te ta constitución política te ta Estados Unidos Mexicanos.

* Artículo oxhe winqi lajoj kyaj.- To ta t-txolil ta xhnaq'b'ets xplaj, kyeta justis te ta stad ixh te ta municipal b'an kwekyb'incha ta txqantel, t-xhol juntel ta aq'untl:

-Tnejel. Q'il tib' kye ta skwel xplaj, kye ta chaqchaq ta xhnaq'b'ets te kyaqil ixh ta albergues te ta xplaj kyaqil aje ta tb'inchb'e ta skwel, kyaqil aje ate' tu' ixh ta luz.

-kabi.- b'inchal ta program te ta xhnaq'b'ets aje kutke' ta txolil ta kultur te ta tnam xplaj ixh kye ta aldey xplaj aqa afromexicanas k'el ta tume'l. ta tb'aloxh te alchaqkye tume'l te b'inchal, k'el ta tume'l ixh q'mal ta otsqimb'il, kye ta kultur, aje ba'n kyu' yol ixh tecnologías.

-Oxhi.- B'nchal, etsq'il klenel mas ta ak'aj, sipal ixh okenel aq'omb'il te xhnaq'tsal, txol ju u'jal aje nya' loq'oj, te ta junju ta yol aje ntsayolet to ta stad.

-kyaji.- B'inchal mas gala ta skwel aje nkukye' b'inchal kye ta naq'tso, kye ta normales kab'e yol oqa mas ji, q'ol kye ta naq'tso to ta tnam ixh aldey ja' ntsayolet ta tyol, tse'nku b'inchal ta program te b'inchal ta txolil, qanol aje mas ak'aj ixh k'el kye ta naq'tso to ta tyol te ta aldey ja' najliqe'.

-jwe'i'.- k'el ta tume'l aje ntsakyma' te b'inchal ta palnes ixh programas te ta studio, kyaqil aje kyotsqi tu'n ta tnam ixh ta aldey xplaj oqa afromexicanas, tu'n jawel tume'l te alchaqkye q'mal ixh b'inchal te ta kultur te ta junju tnam t-chol ta skweler.

Qaqi.- B'inchal ta tume'l ixh txolil te bincha mas gala ta t-txolil, kteñel, b'etel, tb'inchb'e ixh tb'inchb'e te ta skweler ky'i jun ta txaqpu te ila' yol ixh b'ampo yol xplaj.

-wuqi.- Q'ol jun ta tume'l t-xhol ta alchaqkye tume'l te ta gobierno te k'e qa ate' ta program aje ntsayukxh ixh q'ol jun tu'n juntel, ta skweler te kye ta tnam ixh aldey xplay oqa afromexicanas t-xhol kyaqil ixh tu'n tjaw tb'aloxh te ta kyaqil te ta kultur.”

“ Txolil lajoj qaq.

Te ta xhnaq'bets t-xhol kyaqil ixh xhnaq'bets especial

Articulo oxhe winqi lajoj wuq.- Ta xhnaq'bets inclusiva ntsatme ta k'loj te aq'untl ja' ntsakeylet kolol ixh eq'il ch'in ta eskweler, oj eq'il ta aq'untl aje nkuteq'i ta xhjal, eq'il ixh pawal.

Ta xhnaq'bets te kyaqil nkutk'amo' ta kyaqil, ixh nkutsaq'b'e parej kytume'el, aje kygan, kyganil, aje b'an kyu ixh tume'l tse'n nkukykanokyaqil ixh ta junju te ta skweler.

Articulo oxhe winkqi lajoj wajxhaq.- Ta xhnaq' b'ets inclusiva a tgan qanol b'an galate kyaqil kweler to ta tume'l ixh ta jniqe te ta xhnaq'bets, kongan to ja' makoj pe', oqa ch'ixte manku. Kukxh jalu, kyeta aq'untl ja' ntsaxhnaqsa' ta secretaria kwenyjyo.

-Tnejel, onil b'an gala ta qanol te ta xhnq'b'ets te kye skweler ky'i ta nimal te kye, derechos humanos ixh tsaq'pile ta txolil, onilte kylimal ixh gañil te kyaqil xhjal.

-Tkab'i.- b'inchal manim ta tlimal, ta totsqimb'il ixh kypulel te kye skweler.

-Toxhi'.- Onil tu'n tlimo tib' kye ta skweler, ta txhnaq'bets ixh onil ta'n tb'ajil ta xhnaq'b'ets aje ntsaq'met tu'tb'aji.

-Kyaji.- B'inchal ta aq'untl ja' nijú xhajl kyel tjunal ixh la' quqex to sistema educativo estatal tu'n ta xplaj oqa nya mexican, okslalb'il te qman Dyos, oaq nyaç tgan tu'n ta tokslalb'il, sexo, oqa tu'n ta genero, kukxh tse'n tu'un ta kytume'l, aje kygan, ti'ts kygan, tu'n totsqimb'il, aje b'an tu' ixh tse'n nkukykanokyaqil ixh ta junju te ta skweler.

-Jwe'i.- B'inchal ta t-txolil aje b'an gala aje kygan kye ta xhjal ixh q'apol kye ta onil tu'n tb'ajil kyaqil ta tume'l.

-Qaq'.- Q'apol kye ta xhjal aje ta yajna ta kylimal jun ta tume'l tse'n kwekykanokyaqil ixh b'inchal jun ta tume'l aje kwetoni ta taq'u, te onil tu'n kwetlimo tib' ky'i kyaqil ixh parej ky'i txqantel to ta xhnaq'b'est ixh kyxhol kyaqil xhjal.

Articulo oxhe winqi lajoj b'eljol. Ta especial xhnaq'b'ets atsje nxhiq'el te ta xhjal aje nya gala ta tlimal aqa tilo' jun ta tlimal. Transitoria oqa junele'xh b'an gala ts'en kygan tu'n txhnaq'tset, parej t-xhol kyaqil ixh parej ta kyum'el kyaqil.

A'etsje ta ne'kit aje nya parek ta kylimal, aje ta xhnaq'b'etsu kwetq'o te ta skwel te ta xhnaq'b'ets básico, k'okenel jun ta tume'l técnicas ixh aq'omb'il aje gala. Te aje la' kwekylimo' kyib', tsxhnaq'tset aje ta gala ta kanol tu'n kwetmojb'a tib' kyxhol kyaqil ixh b'inchal aq'untl, te jalu tsab'inchel ta programas ixh ta aq'omb'il te onil ta aq'untl.

Te k'el ta tume'l ixh k'el ta xhnaq'b'ets kye ta skweler ky'i ta totsqimbil aje b'an gala, kye ta justis te ta xhnaq'b'ets te ta stad, tse'n kwekyke ixh kye'i ta tumi aje at kweky b'incha ta

txolil ta tum'el ta certificación to ta xhnaq'b'ets básico, ta normal xhnaq'b'ets, kukyke' tse'n nxhitma' ta justis te ta xhnaq'b'ets federal.

Kye ta instituciones te ta xhnaq'b'ets te ta constitución política te ta estado libre y soberano te Chiapas nxhitq'o ta tume'l qb'antel b'inchal ta kawla' ky'i te justis te chnaq'b'ets te ta certificación, te kye skweler aje nya gala ta tlimal ixh aje ba'n kyu'

Ta especial xhnaq'b'ets nkutmo'jb'a ta tpaqb'alil te ta kytat, kukxh tse'n kye ta naq'tso ixh aq'uno te ta skwel ta básico ixh ta txol superior tu'n kukyk'amo' kye ta skweler aje kyokexh tsu' te k'amol ta xhnaq'tsal.

-Artículo kyaje winqi,. Oj tokxh je ta ley, xhitq'o ta xhnaq'b'ets kye ta skweler ky'i ta especial xhnaq'b'ets nkyeyolil. Ta secretaria, to t-txolil ixh tse'n nkukyq'o ta aq'untl te ta especial aje nxhikyq'o kye la orientadores te mejena te ta aq'untl te ta especial xhnaq'b'ets aje nxhitq'o ta justis te xhnaq'b'ets federal, te k'el kye ta skweler ky'i totsqimb'il, ta circunstancias, aje kyejan ts'en nkutkano, kwekyb'incha ta txqantel:

Tnejel.- Mejenla ta xhnaq'b'ets especial ja' kyan, nkutke txolil ixh kwekyke ta skweler aje kyepen nkukykanano ta xhnaq'b'ets ixh ta yolil.

Tkabi.- Q'apol ta tume'l aje gala te q'ol ta especial xhnaq'b'ets, te kyaquil ta aq'omb'il te xhnaq'tsal, te jalu tilo' kutlamo' ta xhnaq'b'ets escolarizado.

Toxhi'.- Q'ol especial xhnaq'b'ets te onil te ta skweler aje at jun ta tlimal nya' gala to ta chukla xhnaq'b'ets.

Kyaji.- Q'ol jun ta diagnostico nej ixh te k'el ta gala tu'n tb'aj, te ta b'arrer ti' ta xhnaq'b'ets

Jwei'i.- B'inchal ta kyume'l te kyaquil ta naq'tso tu'n to ta kyotsqimb'il, kwekyoni te ta k'el ta b'arrer ixh nkye'oni ajekyan kye ta skweler.

Qaqi'.- Q'oltume'l ti' aje kyan ta básica te ta xhnaq'b'ets te ta skweler aje at chukla ta tlimal, ta tchunklal ky'iel gala tlimal te qokexh to k'loj kyaquil ixh aq'nal.

Wuqi.- Q'ol tume'l, practicas ixh ta políticas aje nkutk'amo' tu'n tbaji aje nya' gala te kamol ta xhnaq'b'ets txhol kyaquil aje tok to ta xhnaq'b'ets.

Wajxhnaqi.- Q'ol ta tume'l ixh ila' tu'n tokxh kukxh tse'n kyan ta xhnaq'b'ets galan uqa nya gala ta kylimal aje kwetb'incha ta gala ta xhnaq'b'ets.

Beljoji.- B'inchal ti' ta skweler jun ta xhnaq'b'ets xhexh, ta galanqe kyib' ixh ta otsqimb'il te ta aq'untl aje nxhitq'o twuts, aje kwetq'o ta txol kyaquil ixh nkutjawelq'i kyib' ky'i aje totsqi ixh b'an ky'u kyxhol kyakil xhjal.

Lajoji'.- B'inchal ta tum'el te onil b'an gala ixh técnico ixh ta infraestructura te ta xhnaq'b'ets kukxh tse'n nkutqani ta especial xhnaq'b'ets, te kanol aje kyan ixh parej kyxhol to ta xhnaq'b'ets basica.

Lajoji jun.- Ts'bal ta convenios ky'ita tum'el publicas ixh aje kyan ta especial xhnaq'b'ets ky'i oqa tilo'ta tyab'il aje tsatq'o jun ta tchunklal b'an gala, aje tun' ta taq'b'yal tilo' nkye'okxh to ta xhnaq'b'ets básica.

Articulo kyaje winqi jun. Te q'ol ta t-txoli ta xhnaq'b'ets inclusiva, ta secretaria, to t-txolil ta totsqimba'il, kwekyq'o ta malol aje gala, tse'n jala:

Tnejel. Q'ol ta xhnaqistal te ta txolil Baille, juntel ta alternativos ixh te k'el ta txolil ixh te yukxh, kukxh ts'en ta tutoria ixh ta onil aje tgan.

Tkab'i.- xhnaq'tsal ta yol te me' ky'i kyq'ab' ta techal mexicana ky'i totsquilal ta skweler ixh xhnaq'tsal kastiy kye ta ts'ak xhjal.

Toxhi.- ke'l b'yenech aje skweler aje tilo' nkyek'e, ts'ak oqa ta moyj twuts kuky'amo' ta xhnaq'b'ets to ta ky-yol ixh ta nab'li ixh tume'l aje mas ta gala aje kygan kye ixh tu'n kwekykano ta totsqimbil aq'untl t-xhol kyakil.

Kyajj.- ke'l b'yenech tu'n kuky'b'incha ta txolil te bta xhjal aje nya gala ta tlimal.

Jwe'i.- Q'apol te ta skweler aje mas gala ta totsqimbil aje b'an kya', aje kygan kya'.

Articulo kyaje winqi kab'e.- Ta txholil te ta xhnaq'b'ets te la stad okexh ta tume'l aje ntsayuk'et tsalu toje ta leyu, ta ley General ja' Qokexh kyaqil ta xhjal aje nya gala ta tlimal

Ta ley federal te lolal tib' ixh eq'il ta discriminación ixh to txqantel ley aje nxhiq'et; ley aje nkykola ixh nkutb'ajsa' ta discriminación to ta stad te Chiapas; ley ja' qokexh kyaqil ta xhjal aje nya gala kyume'l tlimal te ta stad te Chiapas, ixh txqantel ley aje ntsab'incha”